

Rita ALEKNAITĖ-BIELIAUSKIENĖ

Galingas scenos ažuolas

Jonui Stasiūnui – 100

O

peros meno kerai į mano gyvenimą plūstelėjo žavinojo Jono Stasiūno sukurto Demonų paveikslu. Ispūdingi plaukai puošė jo galvą, švelniu aksominiu balsu dainavo virš debesynų plazdančią melodiją. Už galingų dainininko pečių nusidriekė ilgas ir prasmingas gilaus nuoširdumo, pagarbos, meilės žmonėms kupinas menininko kelias.

Aldona Stasiūnaitė-Pečiūrienė:

Apie Joną Stasiūną galiu atsiliepti pačiais gražiausiais žodžiais. Ar daug pasaulyje atsirastų jaunų talentingų vyry, kurie apsiimtų globoti moterį su trimis mažais vaikais?

Antrasis pasaulinis karas išskyrė daugelį šeimų. Vieni pasitraukė į Vakarus, kiti buvo išvaryti į Rytus. Ne išimtis ir mūsų šeima.

1944 m. vasarą su mama buvome kaime, tėvelio Stasio Stasiūno tėviškėje Ničiūnuose. Broliui buvo šešeri, man – ketveri, sesutė nė metukų neturėjo. Tėtis kalbino mamą trauktis į Vakarus, tačiau ji nesiryžo – kelionė su trimis ma-

Margiris – J. Stasiūnas

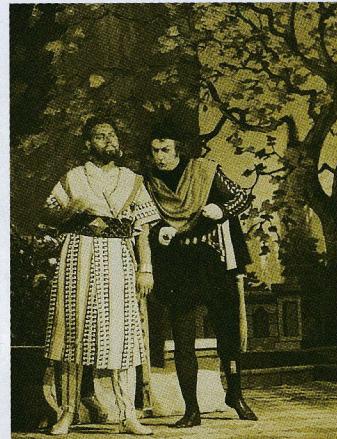
žais vaikais atrodė galinti būti nepakeliamas. Likome Lietuvoje, rudenio grįžome į Kauną. Mūsų butas buvo susprogdintas, išgrobstytas. Tai reiškė, kad netekome ne tik tėvo, bet ir būsto. Išgyventi padėjo tévelio brolis Jonas Stasiūnas. Jis priglaudė savo kulkiamė bute ir tapo mūsų tėvu. Darželių nebuvo, tad tėtis mus vesdavosi ne tik į spektaklius, bet ir į repeticijas. Susipažinome su teatro užkulisių gyvenimu, stebėdavome, kaip tėtis grimuoja ir iš artimo tampa visiškai kitu žmogumi. Jis mus išmokė pamilti operą, muziką. Kai 1948 m. operos teatras persikelė į Vilnių, gyvenimo sąlygos pagerėjo. Vakarais tėvukas mums skaitydavo brolių Grimų pasakas, knygas apie Heraklio žygius, Odisėjo keliones. Gražiai ir darniai gyvenome.

1951 m. susirgo mažoji sesytė Jūratė. Tėvukas labai išgyveno, vežė į Maskvą konsultuotis su profesoriais. Jūratė mirė 1952 sausio 13 d., o po savaitės gimė Aušrytė. Sesutės nesusitiko, tačiau Aušra iki šiol tvarko Jūratės kapelę.

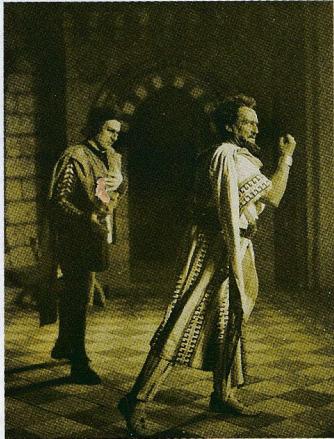
Laikas bėgo. Igijome profesijas, sukūrėme šeimas, ir visą laiką šalia jautėme tvirtą, atsidavusį žmogų. Toks buvo tėtis Jonas Stasiūnas.

Jono Stasiūno gyvenimo kelio pradžia – vaizdingame Kupiškio krašto Ničiūnų kaime. Lietuviškumu garsejusią pradinę Geležių mokyklėlę baigusį Joną tėvas nuvežė į Panevėžį.

Muzikologas Arvydas Karaška: Pirmojoje lietuviškoje gimnazijoje J. Stasiūnas „humanitarinius universitetus“ éjo Julijono Lindės-Dobilo suburjo Meno kuopoje. Čia jis pa-

Otelas – K. Petruskas, Jagas – J. Stasiūnas

Otelas – V. Adamkevičius, Jagas – J. Stasiūnas

Kunigaikštis Igoris

Borisas Godunovas

LITOVENSKAS TEATRAS MINISTERIJOS
LITOVENSKAS VALSTYBĖS DAKO BAUDYVOS VELJAVOS ORGINDAS
AKADEMINIS OPEROS IR BALETO TEATRAS

1974 gegužė 11
400-asis spektaklis

Karmen

DALYVAUJA
I. JASIONAITĖ (Karmen)
V. ADAMKEVIČIUS (Don Chesse)
J. STASIŪNAS (Ekamlijas),
G. APANIĀVIČIŪTĖ (Mikasa) ir kt.

Pradžia
Heim 2 19,30 lit.

Operos teatro solistai 1974 m. Jonas Stasiūnas – trečias iš dešinės

V. Klovos „Pilėnai“

tirė humanistinės minties jėgą, pradėjo kurti, rašyti eiles. Muzikas Mykolas Karka balsingą vyruką skatino dainuoti – Jono balsas skambėjo ne tik gimnazijos chore, soliniuose epizoduose, Kristaus Karaliaus katedroje, ateitininkų rengiuose, bet ir „Dainos“ draugijos statomose operetėse.

M. Karkos skatinamas 1940 m. J. Stasiūnas išstojo į Kauno konservatoriją.

Dainininkė, tarptautinių konkursų laureatė, LMTA docentė Aušra Stasiūnaitė-Čepulkauskienė:

Tėtis konservatorijoje pateko į Petro Olekos klasę. Tai buvo pedagogas eruditas, dainininkas, kompozitorius, vėliau ir režisierius. Jaunuoliui buvo dovana patekti į tokio žmogaus klasę. Jau pirmuojuose kursuose J. Stasiūnas pradėjo dainuoti Kauno teatro operetėse.

Petro Olekos dėstyto metodo pagrindas buvo kvėpavimas. Jis buvo studijavęs mediciną, tad studentus supažindindavo su žmogaus anatomią, kvėpavimo aparatu. Dainavimo meno P. Oleka mokėsi Maskvoje, Paryžiuje, Kaune, yra koncertavęs Šiaurės ir Pietų Amerikoje. Idomu, kad jis net tris spektaklius režisavo garsiajame Buenos Airių Kolumbo (Colon) teatre. Petras Oleka buvo puikus žmogus, savo auklėtinui ne tik suteikė vokalo žinių, perteikė sceninę patirtį, bet ir globojo alkanomis karo dienomis, pakviesdavo prie pietų stalo.

Fašistams uždarius konservatoriją, J. Stasiūnas su pagyrimu ją baigė 1948 m. Vilniuje, jau turėdamas įspūdingą vaidmenį ir dainuotų spektaklių bagažą.

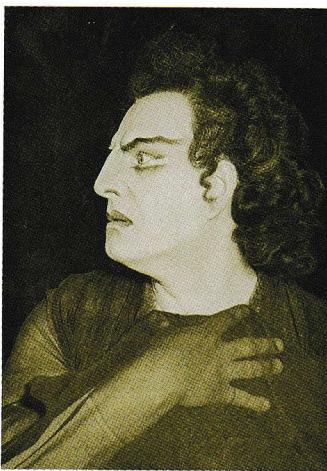
Puiki muzikinė atmintis, imlumas, nepaprastas darbštumas ir disciplinuotumas greitai padėjo tapti teatre laukiama baritono vaidmenų atlikėju. Vienu metu skirtingas pagrindines partijas tek davavo dainuoti kas antrą dieną. Milžiniškas krūvis!

Iki teatro persikraustymo į Vilnių (1948) J. Stasiūno repertuarė jau buvo Alfijas P. Mascagni operoje „Kaimo garbė“, Žermonas G. Verdi „Traviatoje“, Jeleckis P. Čaikovskio operoje „Pikų dama“, Valentinas Ch. Gounod „Fauste“, Figaro G. Rossini operoje „Sevilijos kirpėjas“ ir kt.

A. Stasiūnaitė:

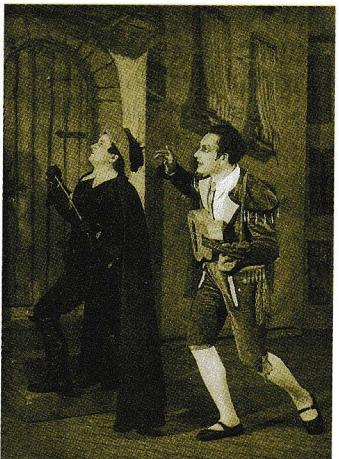
Man dabar atrodo keista, kad jis ilgai dainavo Figaro partiją, reikalaujančią lengvo, lakaus balso. Tokio jo aš neatessimenu, nes vėliau dainuodavo daugiau boso-baritono partijų. Prisiminiau Vlado Česo pasakojimus: nors didelio ūgio, Stasiūnas kaip drugelis lakstydavo po sceną.

Daugiau kaip 40 metų J. Stasiūnas paskyrė Lie-

Demonas

tuvos operos scenai, joje sukūrė pér 50 vaidmenų. Kaune pradėtą karjerą tęsė Vilniuje, 1948–1984 metais buvo Lietuvos valstybinio operos ir baletų teatro solistas. Puikūs jo vaidmenys – Igoris Aleksandro Borodino operoje „Kunigaikštis Igoris“, Demonas Antono Rubinšteino „Demone“, Eskamiljas Georges’o Bizet „Karmen“, Skarpia Giaco-

Figaras

mo Puccini „Toskoje“ – pelnė aukščiausius publikos ir operos meno žinovų Lietuvoje, Maskvoje įvertinimus ir tais dešimtmeciais pačius svarbiausius valstybinius apdovanojimus. Ne vieną vaidmenį yra sudainavęs daugiau kaip 100 kartų.

Ypatingi J. Stasiūno darbai lietuviškose operose. Jis buvo nepakeičiamas Pilėnų kunigaikštis Margiris (V. Klovos „Pilėnai“), kėlęs patriotinius jausmus, jau dinęs teatro scenoje ir ant

Žvelgaičio piliakalnio.

Apie 1500 kartų teatro uždanga kilo Jono Stasiūno kriamiems personažams, sudainuota ir tiek pat koncertų. Solistas buvo daugelio lietuvių autorių – V. Klovos, J. Juželiūno, K. Kavecko ir kt. – kūrinių pirmasis atlikėjas. Su operų spektakliais, koncertais, edukacinėmis programomis dainininkas ne tik nuolat keliaudavo po Lietuvą, bet ir reprezentuodavo savo kraštą Kultūros ir meno dienose, meno festivaliuose užsienyje. Yra dainavęs Lenkijoje, Čekoslovakijoje, Kinijoje, Slovakijoje, Mongolijoje, Latvi-

Rigoletas

joje, Moldovoje, Rusijoje, Užkaukazės respublikose, Ukrainoje. Daug koncertuodavo su liaudies muzikos ansambliais „Sutartinė“, „Armonika“ – jų viliojo liaudies daina. Ne viena, jo prisiminta iš Ničiūnų vienkiemio, kompozitorių buvo pritaikyta koncertiniams atlikimui.

Nuo 1962 m. su didžiule meile ir atsidavimu Jonas Stasiūnas ugdė jaunus dainininkus – dėstė Lietuvos valstybinėje konservatorijoje (dabar – Lietuvos muzikos ir teatro akademija), 1983 m. jam suteiktas profesoriaus vardas. Solistas buvo dažnas svečias radio, televizijos ir plokštelių įrašų studijose. Valdydamas poetinį žodį, iš kitų kalbų išvertė nemažai dainų, romansų tekstu, paraše atsiminimų.

Dainininkas Pranas Zaremba:

Jonas Stasiūnas – tautos didžiaivyris, kurio jubiliejus turėtų švęsti visi teatro mylėtojai. Ar dar kada bus kitas tokis „Pilėnų“ Margiris?

J. Stasiūnų pirmą kartą pamačiau 1955 metais. Visi dainavusieji scenoje man buvo dievai, o nuo Stasiūno negalėdavau atitraukti akių, mačiau visus jo vaidmenis. Negalejau išsivaizduoti, kad po devynerių metų tapsiu jo mokiniu.

Istojas į konservatoriją ir paskyrė pas J. Stasiūną. Baritonas baritonui – labai gera mokykla. 1968 m. mane, ketvirtakursį, priėmė į teatrą. Tapau J. Stasiūno kolega, mačiau dirbantį iš arti. Jo visi vaidmenys buvo ryškūs. Juk gali stovėti scenoje, bet dar nesi valdovas. J. Stasiūno kuriamų veikėjų charakteriai ateidavo iš vidaus, jis taip mokėjo transformuotis. Kad ir Rigoletas – išėjęs į sceną tapdavo pusmetriu mažesnis, labai švelnus, lyriškas, mylinčios. Kaip ir Žermonas. O koks nuožmus Skarpija! I spektaklį ateidavo prieš dvi valandas ir grimuodavosi pats. Isijausdavo, vaidmuo tapdavo labai gilus. Dabar daug paviršutiniškumo, atsainumo. Mane Jonas Stasiūnas daug ko išmokė.

Dainininkas Vincentas Kuyprys:

Kai pirmą kartą iš Sverdlovsko grįžau dainuoti Mefistofelio, susipažinau su dviem galingais operos ažuolais – Kipru Petrauskui ir Jonu Stasiūnu. Abu stebino savo išvaizda, laikysena. Žavėdavo žmones net Vilniaus gatvėse. Kiek vėliau mačiau Stasiūno sukurtą Mazepos paveikslą. Puikiai

dainavo ir vaidino. 1968 m. grįžau į Lietuvą, su Stasiūnu teko dalyvauti ne viename spektaklyje. Net vaikiškame: jis – Karalius, aš jo patarėjas.

J. Stasiūnas man išliko kaip baritono etalonas. Jo visi vaidmenys buvo ryškūs ir įspūdingi.

Muzikologas Vaclovas Juodpusis:

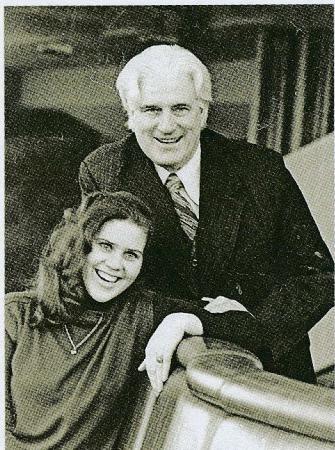
Lankantis Vytauto Klovos namuose ne kartą yra tekėsusitikti su kompozitoriaus operų libretininku Jonu Mackoniu-Mackevičiumi, kuris malonai leisdavosi į prisiminimus, ypač apie operos teatrą.

Kai 1957 metų pabaigoje pamačiau V. Klovos operą „Pilėnai“, sužavėjo scenoje vykusio veiksma tikroviškumas, nepaprastai įtaigus Jono Stasiūno Margiris. Kartą su J. Mackoniu-Mackevičiumi išsilabėjome apie libreto kūrimo peripetijas. Tada išgirdau ir apie tai, kaip „Pilėnuose“ atsirado Danyla, Potikas, kaip V. Klovas Leningrado konservatorijos profesorius V. Vološinovas nepatarė kurti operos pagal pasirinktą siužetą, nes degant Pilėnams Margiris sako: „Geriau mirtis negu vergovė!“ Juk tuomet ir gyvenome kaip tikroje vergovėje. Bet V. Klova nepaklausė profesoriaus patarimo. Ieškant kompromiso atsirado išgalvotas rusų kunigaikštis Danyla. „Pilėnai“ išvydo rampos šviesą ir net su pasisekimu buvo rodomi Maskvoje ir Leningrade, apkeliaavo daugelį Lietuvos vietovių, ypač įspūdingai skambėdavo gamtoje. Priartėjus atgimimo bangai „Pilėnų“ autorai galėjo grįžti prie pirminio sumanymo, kad sveikinamas būtų ne Danyla, bet Rūtenis. V. Klova sakė: „Jeigu nebūtų buvę Danylos, nebūtų ir „Pilėnų“.

Jonas Stasiūnas – galingas scenos ažuolas, mūsų atmintyje palikęs neišdildomus scenos herojus, tris šimtus kūrinių įrašų, nuostabiai šiltą šypseną ir gerumo žymes. ■

Su solinio dainavimo katedros studentais, 1985 m.

Aušra Stasiūnaitė su tėvu